

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 11.

Onsdagen den 27 november, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 och tills vidare under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner.

Ang. extra krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

Därvid yttrade:

Herr Eriksson i Grängesberg: Jag tillåter mig att till herr statsrådet göra den vördsamma hemställan, att regeringen ser till, att befattningshavare i statens tjänst med dagavlönning, extra anställda, som ej alls beröras av den förevarande propositionen, i fall, där det kan anses att de hava för låga avlöningar, komma med, så att de också få avlöningarna höjda. Jag tänker närmast på vissa befattningshavare, civila arbetare vid arméns krutbruk och vid vissa andra arméns inrättningar. Jag gör denna vördsamma hemställan.

Jag begärde ordet, herr talman, närmast för att framställa ett yrkande om ändring av motiveringen på sid. 14. Efter första stycket bör där komma in ett litet förtydligande. Det kräves nämligen ett klarare uttalande av riksdagen beträffande vad riksdagen i det stycket menar. Beräkningen av den utgående grundplåten är alldeles klar i vad gäller ordinarie befattningshavare, men för dem, vilkas ersättning utgår i dagavlönning eller timlön kan det vara tvekan om den skall utgå för varje arbetsdag eller för samtliga dagar av perioden. Det är tydligen klart, att den skall göra det för hela perioden. Därför har utskottets ordförande i första kammaren framställt det yrkandet, att efter första stycket på den angivna sidan skall tillkomma följande: »För sådan personal, som åtnjuter avlöning i form av dag- eller timlön, lär man vid beräklandet av det extra krigstidstillägget böra utgå ifrån den sammanlagda avlöningen för den tid, månad, vecka o. s. v., för vilken avlöningen utbetalas».

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 11. 1

*Ang. extra
krigstids-
tillägg och
krigstidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Jag tillåter mig nu yrka bifall till den ändringen och för övrigt till utskottets hemställan. Första kammaren har tagit det.

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Det nu föreliggande utskottsförslaget innebär ju en betydlig förbättring av det förslag, som kom från regeringen. Det kostar visserligen betydligt mera penningar, men det har ju visat sig, att denna kassaregleringsfond, från vilken man tänker taga medel till dessa anslag, under denna tid vuxit. Det har också visat sig riktigt det påstående, som bl. a. från min sida gjorts, att det skulle vara möjligt att ekonomiskt ordna denna sak på sådant sätt, att statstjänarna, speciellt de lägre, skulle kunna få större tillskott än med det förslag som gjorts av regeringen. Under sådana omständigheter skall jag naturligtvis icke tillåta mig att göra något yrkande med avseende å här föreliggande förslag.

Jag skall endast be att i två punkter få göra några små erinringar, särskilt med tanke på att denna fråga kommer före nästa år. Det kan då vara ganska fördelaktigt att ha någonting att påyrka, som man velat men icke kunnat föra fram denna gång och vilket kommande år kan vinna beaktande. I den av mig väckta motionen har jag påyrkat, att utskottet och riksdagen borde något betona detta, som även herr Bernhard Eriksson var inne på, att de icke ordinarie befattningshavarna borde få större garanti för att verkligen få detta krigstidstillägg fullt och helt, som det nu är fråga om. (Med avseende å de krigstidstillägg, som beslutades i våras, var det, som alla herrarna veta, så bestämt, att beträffande icke ordinarie befattningshavare vederbörande verk och styrelser skulle hava rättighet att utbetala krigstidstillägg efter ungefär samma grunder, som voro gällande för den ordinarie personalen. Denna bestämmelse har på många punkter icke tillämpats. På vissa håll hava befattningshavarna haft ett oerhört arbete för att genomdriva, att riksdagens vilja i de avseendena verkligen skulle respekteras. På en plats, för vilken jag känner till förhållandena, har man ännu icke fått ut grundplåten, och först nu framåt julen har vederbörande befäl uttalat, att denna grundplåt skulle kunna utbetalas. Jag skulle kunna räkna upp en hel del sådana fall från verk och styrelser, där man icke underordnat sig de direktiv riksdagen gav, då den i våras beslutade om krigstidstillägg åt statstjänare. Nu är det fara för att även beträffande detta supplementtillägg det kan uppstå sådana förhållanden, och det är därför jag i min motion påyrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle såsom ett alldeles bestämt krav på dessa verk och styrelser uttala, att dessa i förevarande avseende underordna sig och se till vad riksdagen verkligen beslutat ifråga om denna grundplåt till statstjänarna.

Jag skall emellertid, som jag redan förut sagt, icke göra något yrkande på den punkten. Däremot skulle jag ha mycket god lust att göra ett yrkande på en annan punkt, nämligen med avseende å den av mig väckta motionen nr 31. I det i våras fattade beslutet kom det in bland annat en undantagsbestämmelse, som har verkat syn-

nerligen orättvist. Den undantagsbestämmelsen har tillämpats på det sättet, att sådana befattningshavare, som haft tjänstledighet för fullgörande av värnplikt från början av januari månad och in i februari månad innevarande år, oaktat de varit fast anställda, i vissa fall till och med ordinarie, icke fått grundplåten. Sedan har emellertid inträffat det förhållandet att till och med nyantagen personal vid statens järnvägar tillerkänts ett tillägg av en krona om dagen, motsvarande just denna grundplåt, som icke tillerkänts befattningshavare med till och med ordinarie anställning, vilka under fullgörande av värnplikt varit i statens tjänst. Man måste väl ändå säga, att det är något orättvist i detta, att en person, när han senare på året börjar sin anställning vid ett statens verk, erhåller ett sådant tillägg av en krona per dag, under det att däremot från en person med fast anställning, som går ut att fullgöra sin värnplikt, undandrages detta tillägg. Var och en som ser på denna sak måste erkänna, att det ovillkorligen är någonting orättvist. Så har detta också uppfattats på alla håll, där man haft att syssla med denna sak, både bland de lägre befattningshavarna och befålet, som skolat utanordna denna krona och i vissa fall kanske gjort det. För att åstadkomma en ändring i detta förhållande väckte jag en motion, n:r 31 i andra kammaren, i vilken jag påyrkat, att man vid fastställandet av det extra krigstidstillägget skulle utöka detta för sådana befattningshavare med ett belopp motsvarande den summa dessa befattningshavare, enligt vad jag angivit, förlorat, icke fått ut av grundplåten. Detta förslag innebär visserligen en retuschering av riksdagens beslut i våras, men det är en retuschering, som är fullt möjlig att göra på det sätt jag föreslagit. Under sådana förhållanden måste jag tycka, att utskottets förklaring, att man nu icke bör rubba på det som beslöts i våras, verkar synnerligen formalistisk. Den utgår från den uppfattningen att, därför att man nu vid denna riksdag icke behandlar det egentliga krigstidstillägget, man ej bör kunna få göra en ändring av ett beslut, som faktiskt alla erkänna vara oriktigt och orättvist. För min del skulle jag däremot vilja säga, att inom riksdagen den uppfattningen borde få göra sig gällande, att om man erkänner och förstår att ett beslut är oriktigt, är inkonsekvent och olämpligt och, såsom här, är i alla avseenden orättvist mot den personal det gäller, så borde det vara riksdagens skyldighet att söka så fort som möjligt åstadkomma en ändring i detta beslut. Från denna punkt har jag för min del gått ut, när jag påyrkat, att de personer vilka, på sätt jag omnämnt, faktiskt blivit orättvist behandlade, nu skulle få en utökning av sitt extra krigstidstillägg, varigenom de skulle av denna urtima riksdag få ersättning för den förlust de lidit.

Jag skulle som sagt ha stor lust att göra ett yrkande i den riktningen, därför att jag finner det vara synnerligen riktigt och korrekt att riksdagen i detta fall gör en ändring, då jag föreställer mig, att riksdagens beslut i den punkten kanske har fattats rent av av ett slags förbiseende och att, om man kunnat överblicka konsekvenserna av beslutet, man icke — därom är jag övertygad — skulle

Ang. extra krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Ang. extra krigstids-tillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

ha fattat ett sådant beslut som man faktiskt gjorde. Då jag emellertid, herr talman, icke tror det finnes någon möjlighet att genomdriva ett beslut i den riktning jag angivit, och då jag vet, att man i första kammaren har avslagit motionen och fattat beslut i överensstämmelse med utskottets utlåtande, skall jag för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till utskottets här föreliggande betänkande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman, mina herrar! Herr Bernhard Eriksson hemställde, att Kungl. Maj:t skulle vid den närmare utformningen av riksdags-skrivelsen taga hänsyn till sådana befattningshavare, särskilt vid arméns krutbruk m. fl. inrättningar, som icke blivit särskilt omnämnda uti det nu föreliggande utlåtandet. Det är en ingalunda lätt uppgift som härmed skulle påvilda Kungl. Maj:t. Det finns nämligen flera tusenden, som kunna ha precis samma rätt som de av herr Eriksson nämnda befattningshavarna. Hela det sist gångna årets erfarenheter på detta område visa, hurusom otydligt formulerade riksdagsbeslut kunnat leda till de mest märkvärdiga konsekvenser. Här har nu herr Hage gjort en rad anmärkningar mot tillämpningen av årets lagtima riksdags beslut angående krigstidstillägg m. m. Jag vill dock till vederbörande myndigheters försvar gentemot beskyllningar om oginhet mot befattningshavarna be att få anföra det, att de ha något som heter kammarrätten över sig, och denna myndighet granskar gjorda utbetalningar efter de riktlinjer, som närmare utformats i verkets instruktioner. Den redogörare, som enligt kammarrättens uppfattning oriktigt verkställt utbetalningar ådömes helt enkelt återbetalningsskyldighet, t. o. m. av egna medel. Under sådana omständigheter är det inget att förvånas över om en otydlig eller svårfattlig bestämmelse leder till trakasserier för både redogörare och den eller de befattningshavare, som beröras av dessa bestämmelser. Riksdagens beslut böra därför vara så formulerade, att vare sig Kungl. Maj:t eller någon annan skall kunna tumma på dem. Detta är det viktiga, och från den utgångspunkten synes det mig icke lyckligt, att även denna gång beslutet är svävande och vitt famnande, vilket gör, att det naturligtvis kommer att vålla Kungl. Maj:t en mängd extrarbeate under den arbetstyngda tid, som föreligger intill slutet av detta år. Emellertid vill jag försäkra, att vad på finansdepartementet ankommer, skola vi göra allt för att det skall skipas största möjliga rättvisa åt de befattningshavare, som i ett eller annat hänseende kunna beröras av riksdagens beslut.

Jag nödgas säga ett par ord med anledning av herr Hages antydning om, att han strängt taget hade rätt, när han vid remissen av propositionen angående extra krigstidstillägg påstod att jag då målade allt för svart, och att jag sköt över målet då, när jag betonade de ekonomiska svårigheter, som regeringen hade haft att räkna med vid utarbetandet av berörda proposition. De svårigheterna äro, herr Hage, inte överkomna ännu. När utskottets ordförande besökte mig för att överlägga om den ekonomiska konsekvensen av

beslutet i fråga, så sade jag, att det viktigaste vore, att de genom beslutet ökade kraven anska finansieras genom tillfällig upplåning. Det är egentligen det enda rätta sättet att finansiera detta beslut, ty ett faktum är, att kassafonden saknar medel vid det tillfälle, då dessa medel skola utbetalas. Men kassafonden kan påräkna vissa medel vid årsskiftet, beroende på att inkomst- och förmögenhetsskatten jämte krigskonjunkturskatten ger några miljoner mer, än vad Kungl. Maj:t räknat med såsom tillgång i budgeten. Men det är dock säkert, att dessa miljoner icke komma dit oavkortade, ty det finns något, som heter överskridande av anslag, och mer än någonsin ha anslagen i budgeten under detta år överskridits. Kassafonden kan av helt naturliga skäl inte tillföras några överskott, som kunna disponeras för de beslut, som riksdagen nu skall fatta, såvitt inte de första utgifterna äro täckta, som kassafonden har att av sina tillgångar täcka. Kassafonden består ju av överskott på regleringar och disponeras av statskontoret som rörelsekapital tillsammans med de fonder, som av statskontoret förvaltas, det är dessa medel, som statskontoret använder som »handkassa». Såsom belysande för det ekonomiska läget under året vill jag meddela, att i går eller den 26 november hade statskontoret såsom kassaförsträckning hos riksgäldskontoret lyftat 305 miljoner kronor, vilket belopp statskontoret är skyldigt återbetala till riksgäldskontoret, så snart medel inflyta. Under sådana omständigheter tror jag, att jag hade skäl för vad jag uttalade sist, att vi redan då hade bottenskrapat uti statskassan.

Jag vill nu ytterligare understryka detta därför, att under den tid, som förflutit sedan den debatten, har man på vissa håll velat framhålla, att jag utan giltig anledning skulle ha motsatt mig, att statstjänarna erhöle ett rimligt tillskott i sin bekymmersamma ställning. Jag hade fullt grundade skäl för den ställning jag då intog. Om nu riksdagen fattade det beslut, som utskottet tillstyrker, få vi hjälpas åt litet var att ordna om ekonomien. Jag anser mig tvungen att till nästa riksdag inkomma med krav på ökade skatter, ty kassafonden kan icke lämna tillräckliga medel både till täckande av nu äskade medel och till nödigt rörelsekapital, följaktligen måste vi gå direkt till skattdragarna för att i en eller annan form kräva in ett motsvarande belopp. Lägges härtill, att det beslut, som vi nu stå i färd att fatta, kommer att grundlägga en utgift på omkring 200 miljoner kr. i krigstidstillägg och krigstidshjälp under nästkommande år, så förstå herrarna litet var, att vi inte befinna oss uti någon gynnsam situation.

I samband med detta och särskilt med hänsyn till de många mycket skarpa resolutioner, som ha avfattats av såväl högre som lägre befattningshavare, där man ansett, att statsverket och enkannerligen regeringen icke tillgodosett statstjänarnas behöriga intressen, kan jag inte uraklåta att fästa herrarnas uppmärksamhet på den tabell, som är införd på sidan 30 i utskottsutlåtandet. Särskilt uti en av de framställningar, som ingivits till Kungl. Maj:t om ökning av statstjänarnas krigstidstillägg, framhölls det, att uti våra grannländer hade vederbörande med betydligt större

Ang. extra krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

(Forts.)

Ang. extra krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

tillmötesgående beaktat de behövandes ställning; här hade vi däremot visat rent av en anmärkningsvärd likgiltighet mot befattningshavarna. Med anledning härav har jag hos socialstyrelsen begärt en undersökning om huru det förhöll sig med den saken; och resultatet föreligger uti ovannämnda tabell. Det framgår av denna tabell att redan genom det krigstidstillägg och den krigstidshjälp som beslöts av årets ordinarie riksdag erhålla de svenska statstjänarna ett högre penningetillskott än både Danmark och Norge givit till sina befattningshavare, och med det krigstidstillägg, som nu föreslagits av Kungl. Maj:t med utskottets ökning komma ju de flesta befattningshavarna här i landet att få mer än dubbelt så mycket i krigstidstillägg, som deras jämlingar i Norge — och det måste framhållas, att Norge i dyrtidshänseende måste likställas med vårt land. Det gläder mig, ända in i själen, att vi kunna stå i främsta linjen på detta område. Jag missunnar inte någon, att få ett ordentligt tillägg, men då har man också rätt att fordra, att uti den agitation, som sättes in, det skall vara ett erkännande av att vi så att säga ligger åtskilliga hästlängder framför grannländerna. Ett erkännande att statsmakterna verkligen sökt vidtaga åtgärder i syfte att lindra besvärigheterna. Härigenom skulle det skapas ett betydligt bättre förhållande mellan statsmakterna å ena sidan och dess befattningshavare å andra sidan.

Jag skall, herr talman, inte längre upptaga kammarens tid utan vill blott säga det, att vi få försöka ordna det så, att statsverket skall kunna bära de utgifter, som bli en följd av det beslut riksdagen nu går att fatta. Jag kan dock icke lämna ordet denna gång utan att även understryka, att detta beslut förpliktigar riksdagen till att även anvisa avsevärda anslag, som måste användas i prisreglerande syften för sådana medborgare i landet, som kunna ha anspråk på statsverket, sådana som icke varit i tillfälle att få någon tillökning uti sina knappa inkomster under de brydsamma tider de nu nödgas genomkämpa. Det är därför, som vi måste som ett komplement till detta påtaga oss avsevärda bördor i prisreglerande syfte, när nästkommande ordinarie riksdag sammanträder.

Herr Eriksson i Grängesberg: Utskottet har ingalunda bestritt, att det finns andra befattningshavare än de, som den 1 januari åtnjöto tjänstledighet på grund av att de fullgjorde värnpliktsövningar, som kommit i en missgynnad ställning, utan det är en hel del andra befattningshavare, som äro i samma belägenhet. Inför utskottet har det berättats från olika tjänstemannahåll om än den ena och än den andra gruppen, som genom formuleringen av riksdagens beslut icke kunnat få ut fullt krigstidstillägg. Nu ha vi i alla fall, då det här gällt att vid urtima riksdagen lämna ett extra tillskott, icke kunnat taga upp till reglering bestämmelser, som den ordinarie riksdagen beslutat. Är det så, att det skall bli en reglering där eller ett tillskott i efterhand för att rätta till det som blivit oriktigt, då blir det nästkommande riksdags sak att göra

det på förslag antingen av Kungl. Maj:t eller av enskild motionär. Det är den tankegång, som kommit fram i utskottet, och sålunda har det icke varit, såsom framgått av herr Hages framställning, någon direkt motvilja mot det syfte, som ligger bakom hans motion. Jag har velat lämna den upplysningen.

Ang. extra krigstids-tillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

(Forts.)

Herr Carlström: Herr talman, mina herrar! Fastän jag har en livlig känsla av att jag kommer att bli missförstådd av många av kammarens ledamöter på grund av vad jag nu ämnar säga här, och fastän jag vet, att det är en viss risk att framföra en avvikande mening mot utskottets i denna fråga, så skall jag ändå be att få säga några ord, helst som herr finansministerns nyss gjorda yttrande kommer mig att än mera tro, att vad jag har att andraga är berättigat.

Jag är den första att erkänna, att den tid vi leva i berättigar litet var att få ökade inkomster och sålunda även tjänstemännen att få ökade löner, och jag skulle gärna se, att vi litet var här i landet finge större inkomster för att kunna leva litet drägligare. Men jag kan ändå icke neka till, när jag ser det förslag utskottet kommit med, att jag får den uppfattningen, att utskottet gått väl långt.

Vi måste besinna, att vi redan under den lagtima riksdagen i år offrat bortåt 100 miljoner till denna tjänstemannakår, och vi måste besinna, som herr finansministern nyss yttrade, att det finns här i landet icke bara 100,000 statstjänstemän, som lida av dyrtidens tryck, utan kanske två gånger 100,000 andra personer, som lida av detta tryck i samma utsträckning, men som icke ha den ringaste möjlighet att få någon statshjälp och icke heller kunna uppbringa någon hjälp från annat håll. Jag känner ganska många arbetare, t. o. m. industriarbetare, som icke lyckats höja sin lön under kristiden med ens 25 %, och jag känner många statare och torpare som ha haft det synnerligen svårt under denna kristid och nu gå omkring fullständigt trådslitna och som kanske icke ha haft råd att köpa ett par nya skor på de sista två åren. Jag känner bland jordbrukets pensionärer sådana, som ha ett litet kapital att leva av, men som icke kunnat höja sin inkomst med knappa 2 %.

Det är märkvärdigt att finna, att då det gäller dyrtidstillägg åt statstjänare, så är det inga partiband, då är linjen obruten från herr Claason till herr Ström och från herr Thore till herr Vennerström. Men jag får säga, att fastän man gärna skulle önska gå med på att giva så mycket som möjligt, så är det väl ändå så, att man får taga någon hänsyn till statskassan också. Utskottet tycks i detta fall resonera ungefär som bonden, som körde till skogen för att hämta gärdsgårdsstör. Under det han lade på lasset den ena stören efter den andra, språkade han med sina stutar som så: orkar ni den, så orkar ni den, och orkar ni den, så orkar ni den. Men när han hållit på med det där en stund, så märkte han, att han icke fick lasset ur fläcken, och han fick då börja på andra viset och lasta av den ena stören efter den andra: orkar ni inte den, så orkar ni inte den, och orkar ni inte den, så orkar ni inte den o. s. v. Det kanske kan komma den

Ang. extra
krigsåids-
tillägg och
krigsåids-
hjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

dag, då vi få börja räkna på det senare sättet också här i riksdagen.

Jag erinrar mig, då vid lagtima riksdagen allmänna avdikningsanslaget var före, och det förelåg motion från lantmannahåll om större bidrag från staten. Då fann sig finansministern liksom nu föranlåten att peka på statskassan, och då fick han kammarens öra. Och det är att märka, att icke bara bönderna hade haft nytta av det då ifrågakvarande förslaget utan landet i sin helhet. Men nu har jag härmed helt ofrivilligt kommit in på böndernas område och då menar man naturligtvis att jag kört ohjälpligen fast. Jag vill erkänna, att under den tid, vi nu leva, kanske bönderna varit »mest gynnad nation» och jag vill även erkänna, att tyvärr många lantbrukare under krisen uppfört sig så, att det icke väckt samförstånd och förståelse på den andra sidan. Många ha kanske utnyttjat kristiden på ett oberättigat sätt. Men man behöver icke vara stor människokännare för att förstå detta, då man vet, hurudana förhållandena varit före kristiden. Vem reglerade böndernas löner här i landet då? Männe riksdagen? Nej, det gjorde vår Herre och världsmarknaden. Under denna tid ha statsmakterna trätt till och reglerat, men för bönderna har det alltid reglerats nedåt, och industrien har också hjälpt till att reglera nedåt genom att sätta så höga pris som möjligt på de produkter, som lantmännen behövt köpa. Vi minnas förhållandena på landsbygden före 1914. Hurudana voro löneförhållandena då, när mjölken kostade 10 öre litern och när en kalv på två år kostade 150 kronor? Det var icke så höga löner bönderna hade den tiden. Man kan verkligen förstå och även förlåta, om bönderna i denna tid något vilja försöka taga igen sig och höja sina löner. Men jag fasthåller, vad jag förut sagt, att många lantmän nog ha uppträtt så, att det verkat ovilja mot oss för framtiden. Och det är framtiden jag tänker på i detta fall. Ty när denna kristid har gått över och världsmarknaden kommer igen, huru går det då? Vi ha väl nu nått toppen, vad beträffar prisförhöjningar och lönetillägg, men snart börjar det väl gå nedåt vad priserna på produkter beträffar. Kan man också hoppas att arbetsprisen följer med? Och om det t. ex. blir missväxt ett år i vårt land, kunna vi då tänka oss, att frågan kommer upp om en urtima riksdag då bönderna å »höjt lönetillägg»? Ty det drabbar ju huvudsakligen bönderna. Kunna vi tänka, att de skola få extra lönetillägg eller extra missväxttillägg? Och männe då statstjänstemännen gå med på att pruta av 33 % på sina löner för att jämna ut det hela? Man säger väl då som alltid, att bönderna ha det så bra; det växer mens de sover och de ha allting oköpanades o. s. v. Men, mina herrar! Det är också något annat, som växer fast kanhända inte under sömnen — och det är landsbygdsungdomens olust att hålla kvar vid jorden. Det är ju så, att då det gäller jordbruket och bönderna, så säger folk i allmänhet, att de äro ett så duktigt folk och de ha ett så härligt lantliv — man tänker på sommarnöjet förstås. Men när det verkligen gäller, så är det på det sättet, att Sveriges folk drar sig för det där tunga arbetet med jorden och den långa arbetstiden. Och den landsbygdens avfolkning som man klagat över före krisen, kommer nog

att fortsätta även efter densamma. Då det gäller att höja stats-tjänstemännens löner, resonerar man ju ofta så: vi få lov att betala, så att vi få dugligt folk. Ja, jag är med på det, men det behövs dugligt folk på landsbygden också. Det behövs människor därute, som vilja och förmå arbeta 10 till 12 timmar om dagen, som icke behöva sommarsemester, som kunna undvara städernas nöjen, dess biografier, teatrar och allehanda festligheter. Kanske det blir litet långsamt i-bland, men de måste kunna undvara detta och även vara villiga att hugga i det tunga arbetet med egna båda händer även då arbetsblusen bär spår av jordens mull.

Ang. extra krigstids-tillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

(Forts.)

Nu kanske någon vill invända: vad hör detta till de löneförhållanden, som vi nu gå att besluta om. Jag vill då säga, att det har betydelse, därför att vi få icke se bara på den dag som i dag är, utan vi måste ha litet längre sikt. Det har varit felet hela kristiden, att vi haft för kort sikt på förhållandena. Det är ju tydligt, att vi icke kunna tänka oss komma ifrån lönregleringar efter kristidens slut heller. Vi veta säkert, att de komma den ena efter den andra. Men om vi fortsätta på denna väg, och bevilja vad som på det hållet anses nödvändigt, så kan det hända, att folk får den uppfattningen, att statstjänarna ändå äro en privilegierad klass, som, bara den ligger i ordentligt, får vad den vill ha. Hur går det då i bygderna med våra pojkar och flickor? Männe icke också de då skola försöka kravla sig in till städerna, skolorna och universiteten för att kunna bli stats-tjänare?

Det kan synas oberättigat att nu orda om de dåliga löneförhållandena på landsbygden, då en bonddräng har 1,000 kronor i lön och en jungfru, som vill mjölka kor, får 600 kronor. Men när man nu kan betala så bra, varför gå då icke städernas pojkar ut på landsbygden och tjäna som bonddrängar, och varför gå icke alla dessa frök-nar, som sitta på kontoren i städerna, och alla dessa gå-frun-till-handa-frök-nar ut på landsbygden och mjölka kor och plocka potatis? Det är ju så härligt på landet, och de ha det ju så bra! Det är ju nästan nödvändigt att ha bröd, och mjölken smakar så bra. Nåja, det luktar ladugård att mjölka kor och det gör ont i ryggen, att ta upp säd, och man blir så ful om händerna, när man plockar potatis. Det är väl där skon klämmer. Men fastän man vill ha alla dessa förnödenheter, så är det i alla fall bönderna, som få skaffa fram dem.

Om vi nu gå med på, som jag sade förut, att våra statstjänare behöva ökade löner, så vill jag säga, att jag skulle gärna vara med på det, om vi kunde få upp samma prisnivå för landsbygdens be-folkning. Då vore det icke alls något ont i det. Men jag anser icke att det lyckas, utan hålla vi på med denna väg, så kommer strömmen, som gått från landsbygden till städerna i många år, att fortsätta, och det är icke lyckligt för Sveriges land.

Det har icke varit angenämt att säga detta i dag. Jag kanske står ensam i kammaren. Men jag måste göra det, därför att det är min plikt som bonde.

Utskottets motivering för den här förhöjningen är icke så syn-nerligen lång. Man säger, att den är oundgängligen nödvändig. Men

Ang extra
krigstids-
tillägg och
krigstidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.

(Forts.)

som herr finansministern redan påpekat, om vi betrakta förhållandena i våra grannländer Norge och Danmark, så äro vi ändå en bra hästlängd före, och jag undrar, om det kan var lyckligt att slå in på denna väg. Jag sade i början av mitt anförande, att jag kanske kommer att missförstås, men trots detta vill jag, herr talman, på nu av mig berörda skäl yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på utskottets förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då jag erhöi Kungl. Maj:ts proposition i det förevarande ärendet, så får jag erkänna, att jag tyckte den var synnerligen väl motiverad och att man icke borde vika från den utan synnerligen tungt vägande skäl. Under frågans behandling i utskottet och måhända ännu mer i den delegation, som utskottet utsåg, när vi skulle verkligen riktigt tränga in i ämnet, så kunde vi icke komma förbi, att såsom propositionen var lagd — synnerligast med hänsyn till en del andra propositioner, som hade framlagts från ecklesiastikdepartementet — fanns det betydliga avvikelser från de principer, som lagtima riksdagen redan hade godkänt och som det särskilda utskottet då enhälligt hade samlat sig kring. Det är alldeles tydligt, att när man för några månader sedan har gått fram på en viss linje, som ett enhälligt utskott och båda kamrarna godkänt, då är det svårt att samma år, då det rör ett tillägg till detta beslut, komma in på en annan linje. Nå, om jag icke riktigt kunde gå förbi det där skälet, utan det tvärtom hade mycket stor betydelse för mig, så är det givet, när det naturligtvis i en delegation med olika uppfattningar är tvunget att det blir en kompromiss, att man kan komma litet längre i slutresultat, än man avsett. Jag förstod mycket väl, att det bland andra kammarens ledamöter skulle finnas många, som säga: går Ni längre än Kungl. Maj:ts förslag, då går Ni för långt; det blir för ekonomiskt betungande. Å andra sidan får jag säga, då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet särskilt betonar, att det skulle ha uttryckts, att han icke hade det intresse för stats-tjänarne, som jag antar han menar att utskottet skulle ha, att jag icke hört en enda i utskottet, som ifrågasatt någonting dylikt. Nej, visst icke. Vi erkänna fullkomligt och ha i utskottet erkänt den mycket tunga och besvärliga ställning, som finansministern har under dessa förhållanden.

Men så gäller det också den fråga, som den föregående talanen var inne på. Han tycks frukta, vad som skulle komma i framtiden. Ja, men jag vill då framhålla, att en del av de utökningar, som vi gjort i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen beträffande krigstidshjälpen, peka väl på en sak, som icke kan prejudicera för framtiden. Det är ju så tydligt, att det är det rena nödläget för stats-tjänare med stora familjer, som gjorde, att man icke kunde riktigt slå dövrat till, oaktat man inom sig icke gränna ville gå med på den bogen. Det är dock skillnad mellan en ogift person eller en person, som icke har några barn, och en som sitter med en familj på

fem, sex barn, när det är nödtider, kritiska tider. Det kan man icke komma förbi. Och just genom det att riksdagen hade så enhälligt fattat sitt beslut för några månader sedan, så ansåg jag mig icke kunna reservera mig mot den kompromissen, men det drev mig i totalsumman längre än jag önskade och egentligen ville. Det tvekar jag icke att uttala. Och herrarna förstå väl, att när Kungl. Maj:t föreslagit 33 $\frac{1}{3}$ %, så kunde man verkligen icke komma djupare. Den ena saken har drivit den andra fram. Och man skall också komma ihåg, att i de prejudicerande propositionerna från ecklesiastikdepartementet var man redan uppe i hälften av vad som redan bifallits för hela året. För att då få en fast punkt, där jag icke skulle flyta alldeles bort, gällde det att taga ståndpunkt till det beslut, som fattades vid lagtima riksdagen och såvitt möjligt stanna där. Det är det jag har gjort liksom utskottet i övrigt. Vi ha stannat vid hälften av det för hela året beslutade tillägget, d. v. s. för senare halvåret skulle statstjänarna erhålla dubbelt så stort dyrtidstillägg som för första halvåret.

Jag är icke blind för att beträffande de mindre lönerna man har kommit procentuellt sett högre än vad socialstyrelsens beräkningar över den procent, varmed dyrtiden bringat upp priserna i vårt land, skulle motivera. Men det är med dessa beräkningar som med kommissionernas, när de räkna för oss jordbrukare. De räkna som så: det råämnet kostar så mycket per vikt, det så mycket och det så mycket o. s. v.; och så kommer man till slutresultatet, att den produkten producerar ni för så och så mycket. Men man tänker aldrig: har man de där råämnena i den proportion, som behöfs för att komma till slutresultatet? Det är så i allmänhet, att den köpande allmänheten i städerna och även på landsbygden icke har dessa råämnen, eller det som ingår i denna statistik, i så tillräcklig mängd, att de kunna disponera det rationellt. Så i verkligheten får jag erkänna, att dyrtidens tryck har för statstjänarna i grund och botten varit större, än dessa siffror visa. Och det är klart, att detta dyrtidens tryck då blir hårdast för dem, som ha de barnrikaste familjerna och de lägsta lönerna. Och när utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att man skulle göra en utökning på Kungl. Maj:ts förslag, och därvid ökat lika mycket på den nedre gränsen som på den övre, så tror jag, att utskottet intagit en ståndpunkt, som för alla statstjänare skulle kunna te sig som rättvis, skälig och billig.

Den föregående ärade talaren sade visserligen — och det kan ju äga ett visst berättigande — att det finns så många människor, som icke äro statstjänare. Men man kan väl icke komma förbi det enkla faktum, att staten som arbetsgivare skall ha litet särskilt mera förbindelser gentemot sina direkta tjänstemän än mot den stora allmänheten. De arbeta ju direkt för staten. Varje arbetsgivare står väl närmre sina tjänare än allmänheten. Det kan man icke komma förbi. Nu yttrade herr statsrådet, att det beslut, som utskottet här föreslår, att riksdagen skall fatta, prejudicerar för nästa år en mycket

Ang. extra krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

*Ang. extra
krigstids-
tillägg och
krigstidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

stor summa i lönetillägg. Ja, jag tror nog, att summan blir avsevärt stor, men ingen har väl klart för sig, att det hela nästa år skall bli en sådan förskräcklig dyrtid, som varit det sista halvåret. Jag tror nog, att vintermånaderna under det kommande året bli det, men man skall väl hoppas, att om fred slutes, senare hälften av nästa år skall bli billigare. Men det är som sagt en förhoppning. Det veta vi ingenting om.

Så yttrade herr statsrådet också, att han ansåg det vara följdriktigt, att detta skulle föra med sig rysligt stora summor för den allmänna regleringen av prisnivån. Jag har mina tvivel i det avseendet, om det verkligen är så alldeles avgjort, att det tvunget skall föra den konsekvensen med sig. Jag tror, att de där frågorna äro något fristående. Ty även där få vi väl se på vad jag nyss yttrade, nämligen den stora skillnaden mellan dem, som omedelbart ägna hela sin tjänst åt staten, och den stora allmänheten. Vad man kan göra i prisreglerande syfte för allmänheten, det tror jag bör rätta sig mycket efter vad våra finanser tillåta, mera än då det gäller statstjänarne. Ty det förefinnes ändå en risk, att statstjänarne, om de få så dåligt betalt, att de anse sig icke ha någon möjlighet på den banan, övergiva den. Och det kan bli betänkligt nog, om vakanserna bli alltför många. Jag tror, att på visst område äro vakanserna redan tämligen allvarsamma. Det är även en punkt, som man bör taga i betraktande och som icke går att alldeles ignorera. Och det är icke minst med det perspektivet, som jag gått så långt som jag gjort i utskottet.

Jag skall också be att få understryka, att gå vi alltför njugett fram mot statstjänarne under dessa förhållanden, när kommissionerna betala sina tjänstemän så grundligt, då är det icke riktigt klokt gjort av oss, som så ofta ha klandrat kommissionsväsendet. Vi ha nog fått lära oss nu att giva de ordinarie statstjänarna större erkännande, än vi förut gjort. Vi träffa visserligen byråkrater bland dem också, men dock icke så allmänt som vi träffa dem i kommissionerna. Det är även därför jag icke vill ställa statens ordinarie tjänstemän på så rysligt mycket lägre plan än kommissionerna ställt sina, som jag gick kanske någon tum längre än jag ämnat. Och jag vill också till den ärade talare, som yttrade sig nyss, och till hans meningsfränder säga, att jag tror ändå, att vi mötas alla på den punkten, att vi vilja, att vårt land skall styras, vad beträffar statens verk och inrättningar, med ordinarie tjänstemän och icke med kommissionstjänstemän. Men då få vi icke visa oss alltför smått gnidiga mot dessa statstjänare, när de andra kunna betalas huru mycket som helst, utan att vi höras därom det minsta. Jag säger det är oklokt av oss att så göra, och jag vill icke bidra till detsamma. Då tager jag hellre klandret av mina kommittenter att ha gått för långt. Det må vara hänt.

Jag har kanske också en särskild anledning från den tid jag förut tillhörde denna kammare att gå en liten smula längre, än jag velat. Då talade man så mycket om att man skulle ha en förhandlingsordning för alla statens tjänare eller åtminstone en avsevärd del av dem. Jag trodde icke det var någon lycklig idé. Men jag är överty-

gad om, att om man ställer det alltför knappt för statstjänarna, så kan det hända att den tvingar sig fram ändå. Se statstjänarne, att det är obehöfligt, att man verkligen från riksdagens sida tillmötesgår rimliga anspråk, då tror jag möjligen den saken kan hållas tillbaka. Den skulle bestämt i sitt släptåg ha haft sådana följder, som vore allt annat än tilltalande. Jag skulle således även på den punkten vilja offra en smula för att icke komma in i ohållbara och olidliga förhållanden.

Jag har här endast velat motivera, varför jag har samlat mig till denna kompromiss. Jag står ju som suppleant i utskottet men har även varit inkallad som ledamot. I verkligheten har jag ju suttit där hela tiden. Och jag ber dem, som äro med mig liktänkande, att om möjligt söka på alla punkter följa utskottet, ty det är sannerligen så väl avvägt, som har stått i vår förmåga. Jag vill också med anledning av vad herr statsrådet yttrat om att utlåtandet är oklart eller mindre klart skrivet, säga, att detta är nog sant, och jag beklagar mycket att det är oklart på åtskilliga punkter. Men skulle vi ha behärskat detta stora ämne och trängt in i detalj på alla punkter, då hade vi nog inte blivit färdiga förrän på nyåret. Och jag är övertygad om att med den möjlighet Kungl. Maj:t har att kunna verkligen fatta, vad utskottet föreslagit och riksdagen beslutat, så skall Kungl. Maj:t göra det bästa som göras kan av riksdagens beslut.

På grund av vad jag här yttrat, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den föreliggande punkten.

Herr S ä v s t r ö m: Herr talman! Den näst föregående talarrens, herr Carlströms, anförande, har jag för min del litet svårt att förstå. Jag trodde icke, då vi i kväll skulle behandla ett betänkande om statstjänarnas dyrtidstillägg, att vi skulle återigen behöva höra de där tonerna om hur svårt jordbrukarne haft det i alla tider och fortfarande ha det. Vi hörde herr Olsson i Kullenbergstorp slå an en annan ton. Jag vill icke säga, att det kanske beror därpå, att han suttit med i utskottet och hört, hurudan ställningen varit. Men jag vill säga herr Carlström det, att när det nu är fråga om att bevilja detta extra krigstidstillägg till statstjänarna, så böra vi komma ihåg, att bönderna i dessa tider, kan man säga, haft ett ordinarie krigstidstillägg. Och de ha fått det under hela tiden. Jag tycker, att det bör icke vara missunnat vad som här kommer att utbetalas till statstjänarne. För övrigt är det ju så, som herr Olsson i Kullenbergstorp framhållit, att dessa befattningshavare stå i statens tjänst, och det är riksdagen som bestämmer deras löner.

Herr B ä r g i K a t r i n e h o l m: Herr talman! Såsom statstjänare på sätt och vis part i saken skall jag icke ingå i något närmare argumenterande för utskottets förslag, men jag nödgas gentemot herr Carlströms anförande, då han söker påvisa vilken fara just för jordbrukarna det skulle ligga i att betala statstjänarne så höga löner eller detta krigstidstillägg säga, att detta klagomål kommer just vid den tidpunkten, när det har synnerligen liten fog för sig. Utan att

Ang. extra krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Ang. extra
krigsåids-
tillägg och
krigsåidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.

(Forts.)

kunna säga att statstjänarna gå ifrån sin tjänst till jordbruket — vilket jag icke känner och vilket jag knappast skulle tro hava skett åtminstone i någon större utsträckning — är likväl förhållandet det, att flykten från statstjänsten är tämligen allmän. I varje ämbetsverk likaså väl som i de affärsdrivande verken, så att verkets drift kan skötas på ett något så när tillfredsställande sätt. Det är icke blott bland de lägre tjänsteinnehavarna utan även bland de högre, som denna flykt ur statstjänsten tagit sådana proportioner, att det vållat vederbörande det allra största huvudbry.

Att nu vilja komma och påstå, att strömmen går från landet till statstjänst i denna tid, under detta och möjligen kommande år, är en klagan, som är alldeles obefogad. Man kan icke lösa problemet om statstjänarnas löner, såvitt jag kan finna, på annat sätt än att antingen lägga ned statsdriften och låta statstjänsterna stå vakanta eller också betala så mycket att man får något så när hyggligt folk. Och jag vill påstå, att bland dem som nu söka sig in som statstjänstemän växer icke kvaliteten i dessa tider. Det ha vi de allra tydligaste bevis på. Om man skall taga sikte på framtiden, som herr Carlström så vackert talade om, även i fråga om statstjänsten, tror jag, att det är av yttersta vikt att se till att man icke får in alltför mycket av den sortens tjänsteinnehavare, som för framtiden icke komma att göra varken staten eller statstjänstemannakåren någon vidare heder, och vi ha gudi nog fått tillräckligt under dessa år av sådana till följd av dessa löner.

Då herr Carlström klagade och jämrade sig över att statstjänarna få så ohyggligt stora tillskott, under det att bönderna icke få något, vill jag för min del säga, att han kan vara tämligen lugn för att uppemot 90 % — och om detta kan påstås väl mycket tilltaget — åtminstone en ofantligt stor procent av dessa slantar komma att hamna hos bönderna. Är det icke för livsuppehållet som man nödgas ge statstjänarne detta tillskott? Läget är sådant, att betalningen för det som man skall ha att leva på knappast går till utlandet utan stannar hos landets livsmedelsproducenter. Det hjälper icke, att man visar på att kommissionerna och dylikt skapa högre priser. De priser, som den officiella statistiken utvisar och på vilken man särskilt stöder sig när man nu söker tillföra statstjänarna ett rimligt tillägg, äro icke att tillfredsställande räkna med. Skulle jag gå ut till en bonde och direkt utan förmedling av kommissioner av honom köpa mina livsmedel förslå icke de pris, som den officiella statistiken visar. Icke får jag köpa potatis för 12 eller 16 kronor pr 100 kg. utan 25 å 30 kronor vill bonden ha för sin potatis liksom då det gäller att förskaffa sig 1 kg. smör eller någon annan av de varor, som det är så oerhört svårt att komma över i dessa tider. Jag tror, herr Carlström, att statstjänarna fått återbördas till producenterna icke så litet, och jag är viss om, att större delen av de nu ifrågasatta miljonerna komma att gå tämligen direkt tillbaka till producenterna, just till dem för vilka herr Carlström för klagan, därför att de äro så illa tillgodosedda i detta fall, så att även i före-

liggande fråga kan man säga, att det gäller i rätt väsentlig grad ett tillskott även till lantbrukarne.

Ang. extra krigstids-tillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

(Forts.)

Herr Carlström: Jag fick det intrycket av den föregående talarens anförande, att han gått litet för långt. Det medgav han, men han ville icke ge sig, och därför lät han udda vara jämnt.

Jag skall icke gå in på några långa repliker. Jag vet, att oviljan mot mig skall bli större och större på grund av att man missförstår mig. Man tror, jag vill spela bonde för att ha någon fördel av detta. Men det är icke anledningen. Vad som ligger till grund för vad jag sagt är att jag sett på framtiden och kommer ihåg den tid, som varit. Man skall vara bra blind för att icke förstå, att när världsmarknaden åter en gång kommer igång har man icke att vänta av herrarna här i kammaren att de skola komma och reglera våra löner. Men hur går det då med jordbrukarne och deras löneförhållanden? Herr Sävström sade visserligen, att bönderna haft det bra under dessa tider. Det har jag icke förnekat. Jag går till och med med på att jordjobbarna, dessa s. k. jordbrukshyenor haft det mycket för bra. Men småbrukarne, som lojalt följt maximiprisen och ha sina små gårdar men icke haft vare sig hästar att sälja till Tyskland eller något annat sådant att avyttra, hava icke haft så synnerligen märkvärdigt stora inkomster under denna tid. De lantmän, som haft skogar och försålt produkterna därifrån, skola vi icke räkna med.

Nu sade herr Bärge i Katrineholm, att vi ha att befara en flykt från statstjänsten. Jag sade i mitt första anförande, att man alltid pekar på detta att vi skola se till att betala så, att de icke flyr ur statstjänsten. Ja, men om människorna icke vilja arbeta på jordbruket och icke heller vilja bliva i statstjänst, vad skola de då bli? Skola de bli handlande allihopa? Då man säger, att det är farligt att statstjänarna överge sin sysselsättning och att detta kommer att ha vådliga följder för landet, frågar jag om man icke hojtat länge med huru farligt det är att bönderna lämna sin jord, men ändå vill man icke förstå varför de gjort det. Men det är farligt det också. Det är en engelsk statsman, som en gång sagt att ett land utan bönder är intet land. Vi måste arbeta på jorden för att få ur den något. Därför tror jag att det prejudikat, som vi nu skapa, är farligt. Det håller jag på — i synnerhet med hänsyn till de förklaringar, som vi hört från herr finansministern.

Jag har här i min ficka en tidning, som kallas för Svensk kyrkotidning, vilken utdelats här i kammaren och vi ha väl litet var sett den. Jag antager, att det är en prästman, som redigerat den. Han räknar ut, att folkskolläraryn nästa år skola i högsta lönegraden i det allra lyckligaste fallet få 5,050 kronor, och då menar han, att prästerna borde ha litet mera. Så mena nog allihop, och det är den vägen, som jag anser vara farlig. Då en gång den gamla tiden kommer igen och vi börja på att få lugn och då produktionen åter kommer i gång och varorna komma mera ut i marknaden då få bönderna åter sämre betalt. Jag vädjar då till herrarna som leva med på

Ang. extra
krigstids-
tillägg och
krigstidshjäl-
p åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

den tiden och händelsevis skulle sitta här i kammaren att vara med om att reglera för bönderna. Vi skola väl också en gång ha rättighet att fordra det.

Det är mot denna bakgrund, som jag vågar att säga vad jag sagt, fast jag vet, att jag härigenom måste få många fiender ibland statstjänarna; men det måste bero på att de i så fall missförstår mig, ty det är ytterst kärleken till jorden som varit motivet till vad jag yttrat.

Herr L e a n d e r: Det är märkvärdigt, vad det tycks gå lätt att komma in på tal om fläsk och smör och mjölk och kalvar här i riksdagen nu för tiden. Jag trodde annars, att sedan vi utrett de frågorna på förmiddagen, vi skulle vara befriade från dem nu på eftermiddagen åtminstone, när vi ha statstjänarnas tillägg att diskutera. Det skall nu villigt erkännas — det kan man ge herr Carlström rätt i — att mängden får vara med om att bevilja statstjänarna denna krigstidshjälp och detta krigstidstillägg, som det nu är fråga om, utan att själva komma i åtnjutande av samma förmån. Men det kan nu icke hjälpas. Det är omöjligt att alla över lag skola kunna bli tillgodosedda så som önskligt vore. Nu har dock herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalat, att staten bör tillse, att även en del andra grupper av medborgare få sina behov tillgodosedda, och det tyckes framgå av hans anförande, att han ämnar komma med ett förslag i dylikt syfte till nästkommande års lagtima riksdag.

Nu vet man av gammalt, att det från visst håll anses, att dessa många statstjänare och tjänstemän äro endast till besvär och tunga, och det förefaller, som om man på sina håll tyckte, att man kunde undvara dem. Men det lär ändå icke gå för sig, om statsmaskineriet skall kunna hållas igång, utan de behövas nog, och säkert är, att många av dem under denna tid befunnit sig i verkligt nödläge. Jag tror inte heller, att staten vinner på att allt för mycket knussla och låta dem leva nere vid svältgränsen, ty då lära de icke kunna utföra det arbete, som är dem förelagt, med samma energi och samma omsorg, som om de hade åtminstone så pass mycket betalt, att de kunde leva ordentligt. Ifall nu för övrigt bönderna någon gång komma i knipa för framtiden, som man kan antaga, att de göra, tror jag att riksdagen skall visa sig behjärta även deras önskemål och deras behov, och man får väl ändå inte glömma, att riksdagen redan beviljat ganska avsevärda belopp även till jordbrukets fromma och för att upphjälpa denna vår moder-näring, jag tror alltså, att herr Carlström kan vara lugn för att jordbrukarna icke skola bli styvmoderligt behandlade den dag de verkligen behöva hjälp utav staten.

Man kunde utläsa utav statsrådets anförande, att statstjänarna uppträtt väl positivt, när de framställt sina krav, och jag är villig att ge honom rätt uti ett dylikt påstående. De hade kunnat vara litet mer milda i tonen och framställa sina önskemål i en bättre form än många utav dem gjort. Men när man känner magen skrika kanske efter bröd, blir man lätt så där litet desperat rent av, och

då väger man inte sina ord, och just i den omständigheten får man väl söka orsaken i deras mindre lämpliga uppträdande.

Ifall emellertid det föreliggande förslaget nu vinner även denna kammarens bifall och sålunda blir riksdagens beslut, synas, såvitt jag kan finna, statstjänarna vara ganska belättna härmed och tack-samma för att riksdagen så har velat gå deras krav till mötes. Jag anser mig, då jag själv är statstjänare, böra säga detta, och jag skall rentav tillåta mig att å statstjänarnas vägnar hembära ett tack till finansministern, till regeringen och till riksdagen för deras tillmötesgående. Jag tror, att staten därigenom skall få ett bättre arbete utfört utav sina tjänare. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. extra krigstids-tillägg och krigstids hjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Herr Fast: Endast några ord. Det har åtskilliga gånger här hörts toner från smålandsbänken, som man åtminstone för en gångs skull måste säga att man inte kan gilla, då det annars kunde tänkas, att alla från det landskapet delade de uppfattningar vissa representanter därifrån vid åtskilliga tillfällen gjort sig till tolk för. Herr Carlström indrog denna fråga i en debatt, där jag anser att den icke hörde hemma. Han talade om det oerhört tunga arbete, som man förrättar i jordbruket. Jag tror, att man utan vidare kan säga, att statstjänarnas arbete många gånger är lika tungt och lika mödosamt som någonsin jordbrukarnas. Jag anser mig kunna säga detta, då jag själv icke är statstjänare. Jag är industriarbetare, och jag vill i detta sammanhang också ha sagt ifrån, att vi från industriarbetare-håll icke missunna statstjänarna att få ordentligt betalt. Vi anse det tvärtom vara viktigt, att så sker.

Här har tidigare betonats, att man icke kan se denna sak i stora drag och ur synpunkten av så att säga någon statens försörjnings-skyldighet mot folket i dess helhet. Här möta vi staten som arbets-givare, och den arbetsgivaren förstår icke sin uppgift, om han inte har förstådd att betala sina arbetare så, att han får duktigt folk. Vi skola försöka rekrytera våra statstjänstemän på sådant sätt, att vi få gagn och heder och nytta av dem, men då få vi också lära oss betala dem ordentligt. Jag kan intyga, att i många statstjänstemannahem rätt en sådan nöd under denna tid att om herr Carlström sett något sådant ute på landsbygden, skulle han ha blivit alldeles förtvivlad. Jag vill inte här ingå på någon svartmålning utan vill endast ha sagt ifrån, att nödläget verkligheten nått en gräns, som skulle ha överskridits, om inte detta tillägg beviljats. Jag har velat säga detta, därför att det kanske är svårt för statstjänarna själva att säga ifrån, och då jag tror att de toner som hörts från herr Carlströms sida, varit ganska obefogade och ganska ovidkommande detta ärende. Jag skall be, herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Ja, jag förstår, att det blir svårare och svårare för mig att göra mig förstådd, men jag skall i alla fall be att få säga några ord.

Herr Leander sade bland annat, att man kan inte ge krigstids-
Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 11. 2

Ang. extra krigstids-tillägg och krigstidshjälptillägget åt befattningshavare i statens tjänst. tillägg åt alla här i landet, som behöfve sådant. Det går inte, det finns inga möjligheter därtill. Nej, det kan man naturligtvis så mycket mindre göra, om man åt den man ger något, ger desto rejälare, under det att de andra få vara utan, men dessa andra bli naturligtvis inte hjälpta med det.

(Forts.)

Uppriktigt sagt finnes någonting som man kan kalla för avundsjuka eller beteckna med ett liknande uttryck, och det kan man inte förhindra, att något sådant gör sig gällande. När jag kom hem till mina bygder i våras under landstingsmannavalen, träffade jag här och där på sådana här gamla pensionärer på jordbrukets område, som jag nämnde, statfolk och torpare, som sade: »Ja, ni sitta där uppe i riksdagen och bevilja krigstidstillägg, och det går ju bra, men vad få vi?» Ja, vad skulle jag svara dem? Men man får väl tänka på dessa också.

Nu kommer här representanten från Nässjö och vill göra politik och framställer sig själv såsom han skulle vara den, som särskilt tar statstjänarna i sin famn. Ja, jag gratulerar. Men jag vågar i alla fall ha sagt, därför att jag anser det rätt, jag missunnar inte statstjänarna vad som här är föreslaget, men i en tid som denna, när så många få lida och när statskassan befinner sig i sådant läge, får man väl ändå hålla litet måtta. Jag skulle inte ha sagt ett ord, om regeringsförslaget blivit godkänt, så som det förelåg. Jag sade inte heller ett ord, då det avlämnades, ty jag tyckte att det verkligen var avvägt med måtta, men att komma efteråt och generöst höja med ytterligare 20, 30 miljoner, tyckte jag allt var bra märkvärdigt. Herr Leander tycktes emellertid inte finna det märkvärdigt, och han var tacksam mot finansministern och riksdagen för att *de gått* med på detta och han är tacksam, förmodar jag, även mot sig själv för att han varit med i utskottet och där lagt grunden till detta. Det förundrar mig icke. Men då man här förut talat om att man inte får var njugg emot statstjänarna, framhåller jag ännu en gång, att man får inte vara njugg mot någon i Sveriges land, om man skall vara demokrat, och försöka få jämlikhet, ty är man det, blir det inte demokrati utan en gruppering i olika klasser, där vissa skola ha särskilda företrädesrättigheter, som de hålla på. Jag är inte så radikal, att jag inte kan gå med på att även den, som har i det närmaste 10 tusen kronors inkomst, skall få ett par tusen till, även om jag får försöka dra mig fram på fjärdedelen av detta, men jag har velat visa, att man i detta fall kan gå för långt, i synnerhet med tanke på framtiden och vad konsekvenser det har just för landsbygdens folk.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till samma hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Eriksson i Grängesberg, samt 3:o avslag på utskottets hemställan och bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet avgivna proposition; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o upptagna propositionen vara med övervägande ja god-

känd. Votering begärdes emellertid av herr Månsson i Backa, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o avgivna antogs till kontraproposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ang. extra krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1 med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Eriksson i Grängesberg,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet avgivna proposition.

Omröstningen utföll med 122 ja mot 24 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Eriksson i Grängesberg.

§ 2.

Vidare föredrogos vart för sig första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra gratifikation till sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka i sin nämnda egenskap icke kommit i åtnjutande av extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa jämte i ärendet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa jämte en i ärendet väckt motion;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid egentliga folkskolor och småskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid kommunala mellanskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid de av lands- ting och av städer, som icke deltaga i landsting, underhållna småskole- seminarierna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt vissa lärare vid högre folkskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg åt vissa lärare vid statsunderstödda folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg åt lärare vid statsunderstödda lantmannaskolor samt lärarinnor vid statsunderstödda lantbrukshållsskolor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärarpersonalen vid privatläroverken jämte i ärendet väckta motioner;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt biskopen i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av avlöningsförmåner till vissa lärare vid statens undervisningsanstalter samt statsbidrag till statsunderstödda kommunala och enskilda läroanstalter, utan hinder av att undervisningen någon tid måst inställas till följd av smittosam sjukdom;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till extra krigstidstillägg för lantbruksingenjörer och vissa lant- mätare;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förskott å krigstidstillägg för år 1919 åt vissa befattningshavare i statens tjänst;

nr 20, i anledning av väckta motioner angående extra krigstids- understöd åt vissa präster; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 och 2 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Herr *Vennerström* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 34, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 51, blev på begäran bordlagd.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Strid</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	28	nov.,
»	<i>Andersson</i> i Fiskebäckskil	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Danielsson</i>	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Carlsson</i> i Frosterud	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Hedström</i>	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Andersson</i> i Prästbol	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Anderson</i> i Knapasjö	»	9	»	»	»	30	»
»	<i>Karlsson</i> i Karlsängen	»	12	»	»	»	29	»
»	<i>Hederstierna</i>	»	14	»	»	»	28	»
»	<i>Uddenberg</i>	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Bergström</i> i Bäckland	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Eliasson</i>	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Runefors</i>	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Gustafson</i> i Kasenberg	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Lidström</i>	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Borg</i>	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Johansson</i> i Sollefteå	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Olsson</i> i Broberg	»	5	»	»	»	28	»
»	<i>Nilsson</i> i Malmö	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Svensson</i> i Kompersmåla	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Sävström</i>	»	8	»	»	»	28	»
»	<i>Jeppsson</i>	»	10	»	»	»	29	»
»	<i>Jönsson</i> i Boa	»	8	»	»	»	29	»
»	<i>Bökelund</i>	»	6	»	»	»	2 dec.,	
»	<i>Holmström</i>	»	10	»	»	»	29 nov.,	
»	<i>Nilsson</i> i Bonarp	»	8	»	»	»	29	»
»	<i>Berg</i> i Staby	»	7	»	»	»	29	»
»	<i>Persson</i> i Björsholm	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Jansson</i> i Edsbäcken	»	4	»	»	»	2 dec.,	
»	<i>Mossberg</i>	»	8	»	»	»	29 nov.,	
»	<i>Engberg</i>	»	10	»	»	»	28	»
»	<i>Carlsson</i> i Karlshamn	»	12	»	»	»	29	»
»	<i>Johansson</i> i Trollhättan	»	4	»	»	»	28	»
»	<i>Wiklund</i> i Brattfors	»	10	»	»	»	2 dec.,	

herr <i>Hellberg</i>	under	8	dagar	fr. o. m.	den 28	nov.,
» <i>Andersson</i> i Eliantorp	»	10	»	»	» 2	dec.,
» <i>Berggren</i>	»	10	»	»	» 29	nov.,
» <i>Carlson</i> i Herrljunga	»	10	»	»	» 29	»
» <i>Åhrberg</i>	»	10	»	»	» 28	»
» <i>Lithander</i>	»	14	»	»	» 1	dec.,
» <i>Olofsson</i>	»	8	»	»	» 29	nov.,
» <i>Berglund</i>	»	10	»	»	» 28	»
» <i>Norin</i>	»	10	»	»	» 28	»
» <i>Larsson</i> i Ängbäck	»	8	»	»	» 30	»
» <i>Johansson</i> i Ölstorp	»	10	»	»	» 2	dec.,
» <i>Sommelius</i>	»	6	»	»	» 2	»
» <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	»	8	»	»	» 30	nov.,
» <i>Andersson</i> i Milsmaden	»	12	»	»	» 28	»
» <i>Viklund</i> i Oviken	»	12	»	»	» 29	»
» <i>Öberg</i>	»	10	»	»	» 28	»
» <i>Billqvist</i>	»	10	»	»	» 28	»
» <i>Lindley</i>	»	10	»	»	» 28,	och
» <i>Schill</i>	»	10	»	»	» 28	»

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 9.1 e. m.

In fidem
Per Cronvall.